

Uluslararası
Uygur Araştırmaları Dergisi
2016/8

Feyzan GÖHER VURAL, İslamiyet'ten Önce Türklerde Kültür ve Müzik Hun, Kök Türk, Uygur Devletleri, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2016, 278 s.

*Kübra YILDIZ ALTIN**

Evrensel bir niteliğe sahip olan ve her topluma hitap etme özelliği bulunan müziğin "Kültür Endüstrisi"nin ikon resmi olması onun evrenselliği ile ilgilidir. Söz konusu ikon resmin müzisyenlerden oluşması, müziğin farklılıklar içinde bütünlük oluşturabilme özelliğinden kaynaklanmaktadır. Müzik, evrensel bir olgu olmakla beraber, her kültürün kendi içinde barındırdığı özgün yapıları da bulunmaktadır. Kültürlerin estetik dünya görüşünü yansıtan müzik, bu bağlamda araştırılması, incelenmesi ve tartışılması gereken konuların başında gelmektedir.

Köklü bir geçmişe sahip olan Türk müzik kültürü konusunda hâlâ el kitabı niteliğinde bir çalışma vücuda getiril(e)memiştir. Bunda alanın genişliği, alanda çalışma yapan Türkologların müzik alt yapısının olmayışı ve müzikologların Türk müzik kültürünün kökleri konusuna eğilmemelerinin payı büyüktür. Bu alandaki eksiliğe katkı veya giriş olarak görülebilecek bir çalışma olan *İslamiyet'ten Önce Türklerde Kültür ve Müzik Hun, Kök Türk, Uygur Devletleri* adlı çalışma, müzikolog Feyzan Göher Vural tarafından kaleme alınmıştır. İlk olarak 2011 yılında Çizgi Kitabevi tarafından yayımlanan eser, yeni düzenlemelerle Ötüken Neşriyat tarafından 2016 yılında tekrar basılmıştır. Kitabın bu baskısına yeni kaynaklar eklenmekle beraber, arkeolojik bulguların yanı sıra mülakatlardan elde edilen verilere de yer verilmiştir.

İslamiyet öncesi dönemde kurulmuş olan Türk devletlerinin sosyal, ekonomik ve ziraî geleneklerinin yanı sıra Türk müzik kültürünü bir müzik araştırmacısı gözüyle incelemenin hedeflendiği bu kitapta kronolojik bir sıra izlenmiştir. *Kısaltma, Önsöz, Giriş*, dört ana bölüm ve *Bibliyografya*'dan oluşan kitabın ilk bölümünde Asya Hunlarının siyasi, toplumsal ve kültürel yapıları hakkında bilgilere yer verilmiştir. Dört alt başlıktan oluşturulan bu bölümün "*Asya Hunlarında Devlet Yapısı*" adını taşıyan ilk kısmında Asya Hunlarının hukuk sistemi üzerinde durulmuştur. "*Asya Hunlarında Toplumsal Yapı*" alt başlığında kadının toplumdaki yeri ve önemi, eğitim, dil ve yazı, ekonomi, yiyecek içecek kültürü, giyim kuşam, barınma, hayvancılık ve tarım, gökbilimi, inanç ile toplantı, tören ve festivaller incelenmiştir. Birinci Bölüm'ün üçüncü alt başlığı "*Hunlarda Sanat ve Zanaat*" olup halı, nakış, keçe dokumalar, maden dökümü ve işlemeciliği, deri işlemeciliği, ahşap işlemeciliği ve marangozluk, mimari, keramik sanatı, dövme ve mumyalama ile resim ve heykel üzerinde durulmuştur. İlk bölümün dördüncü ve son alt başlığı "*Hunlarda Müzik*"tir. Burada dîni müzik, tuğ müziği, kahramanlık ve destan müziği, toplantı, tören ve festival müzikleri, günlük hayatı konu alan müzikler ve ağıtlar olarak sıralanan belli başlı

*Araş. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Halk Bilimi Bölümü, Nevşehir-TÜRKİYE, E-posta: kubrayildiz@nevsehir.edu.tr.

2211-Yurt İçi Doktora Burs Programı kapsamında sağladığı destekten ötürü TÜBİTAK Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı birimine teşekkür ederim.

müzik türleri ile çalgılar, Hun müziğinin yapısı, özellikleri, Çin müziği üzerindeki etkileri ve müziğin diplomatik etkisi incelenmiştir.

“Orta Asya Türklerinde Eski Türk Dini ve Kam Davulu” başlığını taşıyan İkinci Bölüm, Kök Tengri inancı, kamlar, kamların kıyafetleri, müzisyen yönleri, kadın kamlar ve kam davulunun ele alındığı beş ana alt başlıktan oluşmaktadır. Hunlardan önceki döneme kadar giden Türk müziğinin tarih sahnesine çıkışında şaman veya kam olarak adlandırılan kişilerin varlığı söz konusudur. Her türlü sağaltım işinde olmazsa olmaz bir unsur olan müzik, bu kişilerin her türlü icrasında kullanılmıştır. Bu açıdan kitapta Türk kültür tarihi açısından önemli bir konuma sahip olan “Eski Türk Dini” ve Türk müziğinin kökeninde yer alan “Kam Davulu” ayrı bir başlık altında incelenmiştir.

Kitabın Üçüncü Bölüm’ü “Kök Türk (Göktürk) Devleti” adını taşımaktadır. Bu bölüm dört alt başlıktan oluşturulmuş olup, burada Köktürklerin siyasi, toplumsal ve kültürel yapıları üzerinde durulmuş, “Kök Türklerde Devlet Yapısı” adlı ilk başlık altında Kök Türklerin hukuk sistemi incelenmiştir. “Kök Türklerde Toplumsal Yapı” ikinci alt başlığında toplumsal yaşama ait arkeolojik bulgular, kadının toplumdaki yeri ve önemi, ekonomi, yiyecek içecek kültürü, giyim kuşam, takvim, zaman kavramı ve yönler, kozmik, astrolojik ve mitolojik simgelerin yanı sıra sulama kanalları gibi dönemin göze çarpan maddi kültürel unsurları ele alınmıştır. “Kök Türklerde Sanat ve Zanaat” alt başlığında maden dökümü ve işlemeciliği, mimari, keramik sanatı ile resim, heykel ve balbal konularına yer verilmiştir. Üçüncü Bölüm’ün son alt başlığı “Kök Türklerde Müzik”tir. Bu bölüm kendi içinde dörde ayrılmıştır. Müzik türlerinin ele alındığı ilk kısımda dînî müzik, tuğ müziği, kahramanlık ve destan müziği, toplantı, tören ve festival müzikleri, günlük hayatı konu alan müzikler ve ağıtlara yer verilmiştir. “Kök Türklerde Müzik” başlığı altında Kök Türk müziğinin yapısı ve özellikleri, ünlü müzisyenler ve çalgılar incelenen diğer konulardır.

Kitabın “Uygur Devleti” başlığını taşıyan dördüncü ve son bölümü, diğer bölümlerde olduğu gibi, “Uygurlarda Devlet Yapısı”, “Uygurlarda Toplumsal Yapı”, “Uygurlarda Sanat ve Zanaat”, ve “Uygurlarda Müzik” olmak üzere dört alt başlık yer almaktadır. Uygur adının anlamı ve etimolojisi konusunda çeşitli araştırmacıların görüşlerinin yer aldığı bu kısımdan sonra “Uygurlarda Toplumsal Yapı” incelenmiş ve bu başlık altında eğitim, tıp, Uygur kitabeleri, kütüphaneler, matbaa ve kâğıt, takvim ve ölçü değerleri, hayvancılık, tarım ve Karız adı verilen sulama sistemleri ile Uygurların inançları hakkında bilgiler verilmiştir. “Uygurlarda Sanat ve Zanaat” adlı ikinci kısımda dokumacılık, mimari, maden dökümü ve işlemeciliği, keramik sanatı, resim, Fresk, minyatür, heykel, tiyatro ve dans konularına yer verilmiştir. Kitapta en fazla üzerinde durulan kısım ise Uygurlarda müzik konusudur. Dördüncü Bölüm’ün son alt başlığı olan “Uygurlarda Müzik” adı altında Uygur müziğinin gelişmesinin başlıca nedenleri, müzik toplulukları ve konserler, müzik türleri, Uygur müziğinin yapısı ve özellikleri, diğer kültürlerle olan ilişkisi, ünlü müzisyenler ve çalgıların yanı sıra Uygur On İki Makamı, Uygur düğün ve merasimlerinde müzik, Uygur çalgılarının yapıldıkları ağaçlara ilişkin hikâyeler ve Uygur Göç Destanı’nın içerdiği müzik öğeleri incelenmiştir.

Doğu Türkistan, Türk medeniyetinin şekillenmesinde önemli bir konumda bulunmaktadır. Eserde burada yaşayan Uygurlara, Hun ve Göktürklerden daha fazla yer verilmiştir. Bunun sebebi, Uygurların sadece müzikte değil, sanat ve zanaat gibi alanlarda da günümüze önemli eserler bırakmaları ve Uygur kültürü hakkında bilgiye ulaşabilecek daha fazla kaynağın olmasıdır. Uygurların edebiyat, tarih, sanat ve mimarî gibi kültürel yapıyı oluşturan unsurlar bakımından eserler ortaya koymuş olmalarının yanı sıra kendilerine özgü matbaa geliştirmeleri, zirai alanda su kanalları inşa etmeleri, ticari faaliyetleri, estetik dünya görüşünün temsilcisi olan sanat ürünleri, onları tarih sahnesinde belirginleştirmektedir.

Kitabın tüm bölümlerinde sadece yazınsal bilgiler verilmemiş, bilgilere ilave olarak çeşitli resim ve görsellere de yer verilmiştir.

Kitabın yeniden basılması durumunda, Uygur araştırmacıların özellikle müzik alanında yaptıkları çalışmaların da görülmesi ve bunlardan istifade edilmesi çalışmayı daha nitelikli kılabilir. Tüm bunlarla birlikte bu çalışma, İslamiyet öncesi dönemde hüküm sürmüş olan Hun, Göktürk ve Uygur Devleti'ndeki Türk müzik kültürünün kökleri hakkında bilgi vermesi açısından alanındaki büyük bir eksikliği doldurmuştur.

Yazarı, bu çalışması dolayısıyla tebrik ediyor, Türk dünyası müzik kültürü ile ilgili yeni çalışmalarını bekliyoruz.